

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра образотворчого мистецтва

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної і навчальної
роботи та рекрутації проф. Гаврилюк С.В.

"16" грудня 2015 р.

ОСНОВИ ІКОНОПИСУ
РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр
напряму 6. 020205
на базі молодшого спеціаліста

Луцьк -2015

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Основи іконопису» підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр напряму 6. 020205 на базі молодшого спеціаліста

----- 2015 р. 13 с.

Розробник: Берlach Олександр Павлович, к.арх., доц.

Рецензент: Лесик Олександр Володимирович, д.арх., професор

Робоча програма навчальної дисципліни розглянута і затверджена на засіданні кафедри образотворчого мистецтва

протокол № 1 від 1 1 2015р.

Завідувач кафедри
доктор архітектури, професор

✓
Лесик О.В.

Робоча Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією інституту мистецтв

Протокол № 1 від 1 2015р.

науково-
Голова [✓] методичної комісії Шиманський П.Й.
доцент

Робоча Програма навчальної дисципліни
Схвалена науково-методичною радою університету

Протокол № 4 від 16.12. 2015 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ.

Робоча програма навчальної дисципліни « Основи іконопису» складена на основі програми навчальної дисципліни, навчального плану з урахуванням навчального навантаження студента і містить такі розділи:

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів 4	0202-мистецтво	вибіркові	
	6.020205- образотворче мистецтво		
Модулів 1	Образотворче мистецтво	Рік підготовки	1
Змістових модулів 1		Семестр	2
ІНДЗ: немає		Лекції	14
Загальна кількість годин 120		Практичні	46
Тижневик годин (для денної форми навчання) Аудиторних 3.52 самостійної роботи 3.05	бакалавр	Консультації	8
		Самостійна робота	52
		Форма контролю:	залік- 2

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи іконопису» є формування професійних знань, умінь і навичок, необхідних для втілення творчого задуму засобами живопису, вивчення методів, системи роботи та основних технік живопису.

1.2 Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи іконопису» є:

- ознайомлення з стильовими особливостями іконопису;
- опанування зображення предметів у будь-якому середовищі та освітленні;
- формування умінь передавати об'єм та колір предмета;
- формування творчої особистості студента;
- розвиток образного мислення і художніх здібностей, виховання загально-естетичної культури студентів.

1.3 Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- закони і правила взаємодії кольорів;
- методику виконання ікони в темперній, олійній техніках;
- послідовність виконання робіт під час письма ікони;
- послідовність виконання.

вміти:

- методично грамотно вести роботу в техніках: лесування, алла прима, комбінування;
- гармоніювати колірно-тональні відношення;
- відтворювати об'ємно-пластичне та тонально-кольорове навантаження форми;

створювати живописність відношень провідних кольорів натури на базі колірно-рефлексного взаємозв'язку.

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1 (2 семестр).

Змістовий модуль 1.Іконографічні типи зображень.

Тема 1. Стильові особливості іконопису.

Стильові особливості іконопису XV –XVIIст. Іконостас та іконостасні ікони. Головні іконографічні типи зображень. Кольорова символіка середньовічної християнської естетики.

Тема 2 . Техніка, матеріали і прийоми письма ікони

Основи. Паволока. Левкас. Рисунок. Фарбовий шар. Послідовність використання фарб.

Іконопис на підготовленій дошці за зразком.

3. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лекц.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Консу льтації
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Іконографічні типи зображень.							
Тема 1. Стил'ові особливості іконопису.	19	4	2			12	1
Тема 2. Техніка, матеріали і прийоми письма ікони	101	10	44			40	7
Разом за змістовим модулем 1	120	14	46			52	8

4. Темы практичних занять

Змістовий модуль 1.

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Стил'ові особливості іконопису. Стил'ові особливості іконопису XV –XVIIст. Іконостас та іконостасні	2

	ікони. Головні іконографічні типи зображень. Кольорова символіка середньовічної християнської естетики. Тема 1. Техніка, матеріали і прийоми письма ікони Основи. Паволока. Левкас. Рисунок. Фарбовий шар. Послідовність використання фарб. Іконопис на підготовленій дошці за зразком.	44
	разом	46

5. Самостійна робота

Змістовий модуль 1.

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Сильові особливості іконопису. Опрацювання рекомендованої літератури. Робота в бібліотеці, архіві, музеї.	12
	Тема 2. Техніка, матеріали і прийоми письма ікони. Опрацювання рекомендованої літератури. Робота в бібліотеці, архіві, музеї. Збір іконографічного матеріалу.	40
	Разом	52

6. Методи навчання.

Методи навчання - це основні шляхи, способи навчальної роботи викладача та студентів, за яких отримують певні знання, вміння і навички.

1. Пояснювально-ілюстративний – відображає діяльність викладача й студента, значення якого полягає в тому, що викладач повідомляє готову інформацію різними методами, з використанням демонстрацій, а студенти сприймають, осмислюють і запам'ятовують її, за необхідності відтворюючи отримані знання;
2. Метод письмового контролю і самоконтролю – контрольні роботи, письмові заліки, програмований контроль, письмовий самоконтроль;
3. Метод лабораторно-практичного контролю і самоконтролю – контрольні роботи, контроль виконання практичних робіт, програмований контроль, практичний самоконтроль;

На практиці як правило викладач інтегрує методи різних груп, які забезпечують оптимальні шляхи досягнення навчальної мети.

7. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Засоби діагностики успішності навчання - завдання для лабораторних занять, комплекти завдань для модульних робіт, перегляд художніх академічних студентських робіт виконаних згідно завдань для лабораторних та самостійних занять.

Комплект завдань для модульних контрольних робіт.

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Етюд напівфігури людини в інтер'єрі. Академічна постановка натурника в одязі з яскраво вираженими конструктивними складками. Виявити форму і пластику в зображенні натурника. Розвинути відчуття загального тону, кольорове сприймання. Матеріали: полотно 600x800, олія.

Тема 2. Етюд сидячої фігури людини в інтер'єрі. Академічна постановка натурника в одязі з яскраво вираженими конструктивними складками. Виявити форму і пластику в зображенні натурника. Розвинути відчуття загального тону, кольорове сприймання. Матеріали: полотно 600x800, олія.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Під час оцінювання лабораторної роботи береться до уваги відповідність роботи поставленому завданню, правильність рішення задачі, точність в рішенні і оформленні, дотримання державних стандартів при оформленні роботи, творчий підхід до роботи, володіння технічними навиками згідно методичних вимог.

Змістовий модуль 1. семестр 2.

Таблиця 3

Поточний контроль		Модульний контроль	Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2	
Змістовий модуль 1		МКР	
T. 1	T. 2	60	100
5	35		

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за 100 бальною шкалою. Воно включає оцінювання студента за кожну тему практичних занять, оцінку за модульні контрольні роботи. *Поточний* контроль загалом становить 40 балів за заліковий кредит. 60 балів відводиться на *підсумковий* модульний контроль.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння студентом теоретичного матеріалу, практичних навиків, здатності застосувати отримані знання з вивченої дисципліни.

Поточний контроль реалізується у формі оцінки на практичних заняттях, контролю засвоєння навчального матеріалу запланованого на самостійне опрацювання студентом. *Поточна* модульна оцінка визначається як сума оцінок за певну навчальну діяльність протягом роботи на практичних заняттях.

Модульний контроль здійснюється у формі виконання студентом модульного контрольного завдання згідно затвердженого графіку. Контрольні модульні роботи проводяться у письмовій формі. Оцінка за контрольну модульну роботу доводиться до відома студентів не пізніше семи днів після проведення. У випадку відсутності студента на модульному контролі з будь яких причин (через не допуск, хворобу, тощо) студент повинен повторно пройти модульний контроль у визначені кафедрою терміни. Завданнями письмової контрольної роботи є перевірка розуміння та засвоєння студентом теоретичного матеріалу, умінь самостійно опрацьовувати літературу, умінь письмово викласти вивчений матеріал. Максимальна оцінка – 60 балів при одному змістовому модулі.

Студент, який не здав поточні лабораторні роботи до здачі модульної контрольної роботи не допускається. Оцінка за контрольну модульну роботу вважається позитивною, якщо вона складає не менше 60% максимальної кількості балів.

Перескладання модульної контрольної оцінки з метою її підвищення не дозволяється. Завданням іспиту є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, здатності творчого практичного використання накопичених знань.

Залік здійснюється у формі практичної роботи, та при необхідності двох теоретичних питань по лекційних темах:

Приклад завдання для практичної роботи на заліку: Етюд півфігури в інтер'єрі (тематична). Закомпонувати і побудувати фігуру в інтер'єрі, виражальними засобами живопису відтворити тематичний портрет. Матеріали: полотно 600x800, олія.

При оцінюванні враховується розуміння принципів створення композиції, вміння грамотно використовувати виражальні якості матеріалу та добирати відповідний колорит, володіння технікою та охайність у виконанні роботи. Максимальна оцінка – 60 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.

Критерії оцінювання змістових модулів

"відмінно" - (5 балів) одержує студент, що показав:

- всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу;
- уміння самостійно виконувати завдання, передбачені навчальною програмою;
- знання основної і додаткової літератури за курсом;
- творчі здібності в розумінні, викладі і використанні навчального матеріалу;
- уміння бачити і встановлювати між предметні зв'язки у вивченій інформації, усвідомлювати взаємозв'язки основних понять навчальної дисципліни.

"добре"-(4 бали) ставиться студенту, який:

- показав повне знання програмного матеріалу;
- успішно виконував передбачені програмою завдання;
- засвоїв основну літературу, рекомендовану в навчальній програмі;
- показав систематичні знання по предмету, уміння самостійно поновлювати й оновлювати їх у ході навчальної роботи і професійної діяльності.

"задовільно"-(3 бали) ставиться студенту, який:

- показав не повне знання програмного матеріалу;
- на достатньому рівні виконував передбачені програмою завдання з значними помилками;
- засвоїв основну літературу, рекомендовану в навчальній програмі, але при використанні допускає помилки;
- показав не повні знання по предмету, самостійно не вміє поновлювати й оновлювати їх у ході навчальної роботи і професійної діяльності.

"незадовільно"(0-2 бали) ставиться студенту, який:

- показав низький рівень знань основного програмного матеріалу;
- допускає принципові помилки у виконанні завдань.

Не задовільно (0-10) – на значно низькому рівні виконана конструктивна побудова портретованого, допущені великі помилки. Не вдало знайдене композиційне розміщення на площині аркушу паперу. Без смаку зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм. Не грамотно розподілене розміщення світла, та кольору, повна відсутність валеру, не задовільно відтворено характерні властивості портретованого. Помилково розмірені пропорції голови і торсу натурника, недостатньо передані його пластичні властивості. Низьке володіння технічними прийомами і методами живопису, повна відсутність організації просторового середовища. Не володіння законами повітряної та лінійної перспективи. Не гармонійні тонові та кольорові градації. Не знайдена портретна схожість з оригіналом, відсутність знань з кольорознавства, не володіння засобами вираження форми в живописі та повна відсутність художнього смаку.

Задовільно (11-21) – слабка та помірно зроблена конструктивна побудова напівфігури людини, допущені значні помилки в організації просторового середовища. Задовільно знайдене розміщення зображення на площині аркушу паперу. Без смаку зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм. Не грамотно розподілене розміщення світла, задовільно взяті кольорові відношення та характерні властивості натурника. Не повністю передані властивості та конструктивна побудова складок одягу, його матеріальність, не досконало розмірені пропорційні відношення голови до напівфігури та окремих частин голови натурника, недостатньо вивчені анатомічні особливості форми людського тіла(торсу). Часткове володіння виражальними засобами живопису, допущено помилки у володінні технічними прийомами виконання художнього твору.

Добре (22-32) – добре виконана конструктивна побудова напівфігури людини, але допущені незначні помилки в організації просторового середовища, використанні знань пластичної анатомії, кольорознавства, технік та технологій виконання живописного твору. Добре та помірно знайдене композиційне розміщення на площині аркушу паперу. Зі смаком та вмінням зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм. Грамотно розподілене розміщення світла та кольорових відношень в натурній постановці, добре взяті тонові і кольорові властивості постановки. Передана матеріальність одягу, валер етюду, але допущені помилки в організації складок, добре розмірені пропорції портретованого, передані його пластичні властивості, характер портретованого. Достатнє володіння виражальними засобами та технічними прийомами живопису.

Відмінно (33-35) – грамотно, конструктивно та досконало виконана анатомічна побудова напівфігури людини, не допущено жодної помилки в лінійній побудові голови та торсу натурника. Виразно знайдене розміщення на площині аркушу паперу. Зі смаком та вмінням зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм, проаналізовано місце натурника в повітряно-просторовому середовищі. Досконало розподілене розміщення світла та кольорових відношень в живописному полотні, добре виконані тонові та кольорові градації в постановці. Передана матеріальність одягу, не допущені помилки в організаційній структурі складок, досконало розмірені пропорції основних частин голови та торсу портретованого, побудовані деталі обличчя та плечового пояса згідно точки спостереження і передані його пластичні властивості та характерні індивідуальні риси портретованого. Досконале володіння виражальними засобами, методами та технічними прийомами роботи над живописним твором.

Критерії оцінювання МКР

Не задовільно (0-25 балів) – на дуже низькому рівні виконана конструктивна побудова портретованого, допущені великі помилки. Не вдало знайдене композиційне розміщення на площині аркушу паперу. Без смаку зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм. Не грамотно розподілене розміщення світла, та кольору, повна відсутність валеру, не задовільно відтворено характерні властивості портретованого. Помилково розмірені пропорції голови і торсу натурника, недостатньо передані його пластичні властивості. Низьке володіння технічними прийомами і методами живопису, повна відсутність організації просторового середовища. Не володіння законами повітряної та лінійної перспективи. Не гармонійні тонові та кольорові градації. Не знайдена портретна схожість з оригіналом, відсутність знань з кольорознавства, не володіння засобами вираження форми в живописі та повна відсутність художнього смаку.

Задовільно (26-46) – слабка та помірно зроблена конструктивна побудова напівфігури людини, допущено значні помилки в організації просторового середовища. Задовільно знайдене розміщення зображення на площині аркушу паперу. Без смаку зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм. Не грамотно розподілене розміщення світла, задовільно взяті кольорові відношення та характерні властивості натурника. Не повністю передані властивості та конструктивна побудова складок одягу, його матеріальність, не досконало розмірені пропорційні відношення голови до напівфігури та окремих частин голови натурника, недостатньо вивчені анатомічні особливості форми людського тіла(торсу). Часткове володіння виражальними засобами живопису, допущено помилки у володінні технічними прийомами виконання художнього твору.

Добре (47-57) – добре виконана конструктивна побудова напівфігури людини, але допущені незначні помилки в організації просторового середовища, використанні знань пластичної анатомії, кольорознавства, технік та технологій виконання живописного твору. Добре та помірно знайдене композиційне розміщення на площині аркушу паперу. Зі смаком та вмінням зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм. Грамотно розподілене розміщення світла та кольорових відношень в натурній постановці, добре взяті тонові і кольорові властивості постановки. Передана матеріальність одягу, валер етюду, але

допущені помилки в організації складок, добре розмірені пропорції портретованого, передані його пластичні властивості, характер портретованого. Достатнє володіння виражальними засобами та технічними прийомами живопису.

Відмінно (-58-60) – грамотно, конструктивно та досконало виконана анатомічна побудова напівфігури людини, не допущено жодної помилки в лінійній побудові голови та торсу натурника. Виразно знайдене розміщення на площині аркушу паперу. Зі смаком та вмінням зроблено конструктивно-тональний та світло-тональний об'єм, проаналізовано місце натурника в повітряно-просторовому середовищі. Досконало розподілене розміщення світла та кольорових відношень в живописному полотні, добре виконані тонові та кольорові градації в постановці. Передана матеріальність одягу, не допущені помилки в організаційній структурі складок, досконало розмірені пропорції основних частин голови та торсу портретованого, побудовані деталі обличчя та плечового пояса згідно точки спостереження і передані його пластичні властивості та характерні індивідуальні риси портретованого. Досконале володіння виражальними засобами, методами та технічними прийомами роботи над живописним твором.

Шкала оцінювання(національна та ECTS)

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
67-74	D	Задовільно	
60-66	E		
1-59	Fx	Незадовільно	Не зараховано (повторне складання)

Методичне забезпечення

1. Основи технологій і техніки станкового живопису. /Методичні вказівки до спецкурсу спеціальності «образотворче мистецтво» ОКР «Бакалавр».- О.П.Берlach, 2011р.-144с.

2. Технології художніх матеріалів у станковому малярстві. Методичні рекомендації для студентів напряму 6.0202 00 «Образотворче мистецтво», ОКР «Бакалавр»./-О.П.Берlach, 2011р., 42с.

3. Малярські техніки, методи і прийоми роботи в станковому живописі. Методичні рекомендації./ О.П.Берlach, 2011р.,62с.

4. Електронні розробки в вигляді слайдів до лекційного курсу, та практичних робіт. О.П.Берlach., 2012р.

Список джерел

1. Акварель. Советы начинающим. // Под. Ред. Н.Платонова, В.Ларионов. – М., 1991.,- 32 с.

2. Алексеев Ю.В. Основания и грунты для станковой живописи // Ю.В.Алексеев – Иллюстрированный справочник для художников. – М., 2010., - 76 с.
3. Алексеева В.В. Чтотакоеискусство / В.В. Алексеева. – М., 1991., -236 с.
4. Английские художники от Хогарта до Тернера / Авт. – сост. И. Кузнецова. – Л., 1966.
5. Антонович Є.А., Шпільчак В.А. Малюнок і живопис. Методичні рекомендації /Є.А. Антонович, В.А.Шпільчак. – К., 1990. – 105 с.
6. Баранчук И. Живопись от А до Я. / И.Баранчук. – М., 2003., - 79 с.
7. Баталини Т. Техника живописи. Акриловые краски. Основные характеристики и применение / Т.Баталини. – М., 2004., - 54 с.
8. Беда Г.В. Живопись / Г.В.Беда - М., 1986. – 214 с.
9. Беда Г.В. Основыизобразительной грамоты / Г.В.Беда – М., 1981. – 207
10. Билецкий П. Украинская портретная живопись XVIIIв.в. / П.Билецкий. – Л., 1981., - 113 с.
11. Білецький П.О. Мова образотворчих мистецтв / П.О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1973., - 84 с.
12. Винер А.В. Как пользоваться акварелью и гуашью / А.В.Винтер. – М., 1951.
13. Винер А.В. Материалы живописи / А.В.Виннер. – М., 1954.
14. Гаррисон Х. Рисунок и живопись. Материалы. Техника. Методы. / Х.Гаррисон. – М., 2010., - 252 с.
15. Горбенко А.А. Акварельная живопись для архитекторов / А.А.Горбенко. – К.: Будівельник, 1991., - 142 с.
16. Гренгберг Ю.И. Технологиястанковой живописи / Ю.И.Генберг. – М., 1982. – 320 с.
17. Гренгберг Ю.И. Технология, исследование и хранение произведений станковой и нестанковой живописи / Ю.И.Гренгберг. – М., 1987. – 307
18. Денбновецька В. Особливості викладання живопису на графічному факультеті. / В.Денбновецька.// Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці.- Вип. 9. – К., 2002., - С. 103-107.
19. Долгополов И. Мастера и шедевры в 3 томах / И.Долгополов. – М., 1986.
20. Елисеев М.А. Материалы, оборудование, техника живописи и графики. / М.А. Елисеев. – М.: Астрель, 2004., - 231 с.
21. Жердзицкий В.Е. Живопись / В.Е.Жердзицкий Техника и технология. – Харьков, 2006. – С. 325.
22. Жердзицкий В.Е. Смолы и лаки / В.Е. Жердзицкий // Дизайн-освіта – 2004: теорія, практика та перспективи розвитку. – Х., 2004. – С. 95.
23. Жердзицкий В.Е. Темпера / В.Е. Жердзицкий // Дизайн-освіта – 2004: теорія, практика та перспективи розвитку. – Харків, 2004. – 47 с.
24. Жердзицкий В.Е. Технология, способы и приёмы в создании произведений станковой живописи / В.Е.Жердзицкий // Вісник Харківського художньо-промислового інституту. – Харків., 2000. - № 3. – 107 с.
25. Жердзіцький В.Е. Ахроматичні і хроматичні кольори / В.Е. Жердзіцький // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтва. – Х., 2005.
26. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в XVI-XVIII ст. / П.М.Жолтовський. – К.: Наукова думка, 1983., - 157 с.
27. Зайцев А.С. Наука о цвете и живописи / А.С.Зайцев. – М.: Искусство, 1986 – 158 с.
28. Злобин В.И. Изобразительная деятельность – средствопознания предметно-пространственной среды / В.И.Злобин. – Харьков: Основа, 1991. – 88 с.
29. Зозуля Н. Викладання живопису на першому курсі . навчально-методичні рекомендації / Н.Зозуля.// Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Вип. 9. – К., 2002. – С. 96 – 103с.
30. Золотой век Нидерландской живописи / Сост. Н.Н.Никулин. – М., 1988.
31. Икона. Секреты ремесла./ Сост. А.С. Кравченко, А.П. Уткин. – М., 1993. – 253с.
32. Импрессионисты. Их современники. Живопись. Графика. Литература. Музыка. – М., 1976., - 234 с.
33. Киплик Д.И. Техника живописи / Д.И.Киплик. – М., 1998., - 327 с.

34. Лазарев В.Н. Московская школа иконописи – М., 1980.
35. Лазарев В.Н. Старые европейские мастера / В.Н.Лазарев. – М., 1974.
36. Лентовський А. Техніка олійного живопису / А.Лентовський. – К., 1959., - 181 с.
37. Ломоносова М.Т. Графика и живопись. / М.Т. Ломоносова. – Учебное пособие. – М.: Астрель, 2003.
38. Мистецтво України. Енциклопедія. Т. – 1. – К.: УЕ, 1995.
39. Митці України. Енциклопедичний довідник. – К.: Українська енциклопедія ім. М.Бажана, 1992.
40. Мурашко М.І. Спогади старого вчителя / М.І.Мурашко. – К., 1964.
41. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко / В.А.Овсійчук. – К.: Наукова думка, 1991.
42. Пучков А.С. Методика работы над натюрмортом / А.С.Пучков, А.Б.Триселев // Учебное пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Правещение, 1982. – 160 с.
43. Реставрация станковой темперной живописи: Учебник / Под ред.В.В.Филатова. – М.: Изобразительное искусство, 1986. – 264 с.
44. Рожко В. Відродження української православної церкви на Волині / В.Рожко. – Луцьк, „Волинська книга”, 2007.
45. Рубан В.В. Український портретний живопис другої половини XIX – початку XX ст. / В.В.Рубан. – К., 1986.
46. Свенціцька В.І., Откович В.П. Світ очима народних митців. Українське народне малярство XIII-XX ст. / В.І.Свенціцька, В.П.Откович. – К., 1991.
47. Свид С.П. Художні техніки / С.П. Свид. – К., 1977. – 203 с.
48. Сланский Б. Техника живописи / Б.Сланский. – М.: Академия художеств СССР, 1962.
49. Сухенко В.О. Рисунок / В.О.Сухенко. – К.: „BONAMENTE”, 2004., - 176 с.
50. Титов.М.Ф. Техніка і технологія темперного жовткового іконопису./ М.Ф. Титов –К.: «BONAMENTE», 2005. - 96 с.
51. Тютюнник В.В. Основные сведения по технологии живописных материалов и технике живописи / В.В.Тютюнник // Школа изобразительного искусства. Вып. III. – М., 1980.
52. Унковский А.А. Живопись темперой и гуашью / А.А.Унковский // – Учебно-методическое пособие. – М.: Просвещение, 1980. – С. 3 – 27.
53. Фальк Р.Р. Беседы об искусстве. Письма. / Р.Р.Фальк // Воспоминание о художнике. – М.: Сов.художник, 1982. – 255 с.
54. Фрейнгберг Л.Е. Секреты живописи старых мастеров / Л.Е.Фрейнгберг. – М., 1989. – 173 с.
55. Харківський художній музей: Альбом / Авт. – упоряд. М.П.Работягов. – К.: Мистецтво, 1983. – 158 с.
56. Хвостенко В.В. Техніка аєнкаустики / В.В.Хвостенко. – М.: Искусство, 1956. – 33 с.
57. Хрестоматія. Рисунок. Живопись. Композиція. – М.: Просвещение, 1989.
58. Школа изобразительного искусства. – М.: Академия художеств СССР, 1962. – Вып. 5. – 142 с.

Ресурси

1. www.education.gov.ua - сайт Міністерства освіти і науки України.
2. www.nbuv.gov.ua - сайт бібліотеки імені В.Вернадського.